

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Trygghet och säkerhet 2020

FÖREBYGGANDE AV BOSTADSBRÄNDER
- RIKTANDE ÅTGÄRDER

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Sveriges
Kommuner
och Regioner

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2020

FÖREBYGGANDE AV BOSTADSBRÄNDER - RIKTADE ÅTGÄRDER

Upplysningar om innehållet:
Greta Berg, greta.berg@skr.se
Johan Gert, johan.gert@skr.se
Anders Jonsson, anders.jonsson@msb.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2021
ISBN: 978-91-7585-915-6
Text: Karin Albinson, Greta Berg, Johan Gert,
Henrik Jaldell, Anders Jonsson, Birgitta Klepke
Foto: MSB:s bildbank, SKR:s bildarkiv, Birgitta Klepke,
Scandinav Bildbyrå
Produktion: Advant

Förord

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerar för trettionde gången indikatorer för arbetet med trygghet och säkerhet i landets kommuner. SKR vill med Öppna jämförelser stimulera till förbättringsarbete och i förlängningen ökad effektivitet genom att redovisa indikatorer för säkerhetsarbetet. I rapporten och tabellbilagorna finns uppgifter om vilka kommuner som förefaller vara trygga och säkra, hur utvecklingen sett ut över tid, vilken betydelse lokala förhållanden har för resultatet, samt lärdomar från andra kommuner.

Temat i årets rapport är förebyggande av bostadsbränder – riktade åtgärder. Kommunernas händelserapporter från bränder 2015–2019 har analyserats mot Statistiska centralbyråns demografiska statistikområden för att se om det finns variabler som påverkar förekomst av bostadsbränder. Det är ett sätt för kommunerna att göra en planering av riktade förebyggande åtgärder i olika delar av kommunen. I år låter vi Räddningstjänsten Väst, Södertörns brandförsvarsförbund och Umeåregionens brandförsvaret exemplifiera riktade åtgärder för att förebygga bränder och andra olyckor.

Från den 1 januari 2021 har Sverige ett nationellt förebyggande mål i lagen om skydd mot olyckor. Staten och kommunerna ska planera sitt förebyggande arbete så att det effektivt bidrar till att förebygga bränder och andra olyckor samt förhindra eller begränsa skadorna till följd av dem. Öppna jämförelser kan utgöra ett av flera underlag för att bryta ner det nationella målet på lokal nivå.

Statistiken i årets Öppna jämförelser avser i huvudsak uppgifter till och med 2019 och påverkas därför inte av möjliga effekter av covid-19-pandemin. I beskrivningarna av de kommunala räddningstjänstorganisationernas arbete med riktade åtgärder framgår att det har påverkats av pandemin i år. Den rådande pandemins eventuella effekter på området trygghet och säkerhet kommer om möjligt att följas upp i kommande Öppna jämförelser.

Ett särskilt tack riktas till MSB för hjälp i arbetet med att ta fram denna rapport. Vi vill även tacka Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen och SOS Alarm för värdefullt samarbete. Rapporten har sammanställts av Greta Berg och Johan Gert från SKR samt Karin Albinson, Joakim Ekberg, Henrik Jaldell och Anders Jonsson från MSB.

Stockholm i februari 2021

Staffan Isling
Vd

Sveriges Kommuner och Regioner

Innehåll

- 9 Kapitel 1. Inledning
- 10 Förebyggande av bostadsbränder – riktade åtgärder

- 13 Kapitel 2. Övergripande utveckling och kommunernas utfall
- 13 Personskador
- 16 Utvecklade bränder i byggnad
- 17 Brott
- 19 Oro och otrygghet
- 20 Sammanvägt värde
- 23 Hur står sig din kommun i förhållande till de kommuner som har bäst utfall?

- 25 Kapitel 3. Riktade åtgärder för att förebygga bostadsbränder
- 26 Nationellt mål för det förebyggande arbetet
- 27 Lokal och nationell riskbild som stöd för handlingsprogram
- 28 Nationella strategin för stärkt brandskydd i bostäder
- 29 Riskutsatta personer
- 30 Bostadsbränder och DeSO-områden
- 31 Riktade åtgärder
- 32 Umeåregionens brandförsvaret – Inventering av radhus ersatte uteblivna hembesök
- 34 Räddningstjänsten Väst – Trygghetsteam och riktade insatser ökar säkerheten
- 37 Södertörns brandförsvärsförbund – Samarbete och kunskap förebygger bostadsbränder

Inledning

De flesta brott, olyckor, skador, samhällsstörningar eller orsaker till medborgarnas oro får på något sätt efterverkningar i kommunen. Att i samverkan med andra aktörer kunna hantera trygghets- och säkerhetsfrågor – med såväl individ- som samhällsperspektiv – är därför en central kommunal arbetsuppgift. Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen (SoS), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Statistiska centralbyrån (SCB), Brottsförebyggande rådet (Brå) och SOS Alarm AB. Tillgången till uppgifter på kommunnivå har i hög grad styrt valet av indikatorer och därmed även de avgränsningar som gjorts i rapporten. Det hade varit önskvärt med tillgång till fler indikatorer som bättre speglar resultat och kvalitet. Inom trygghets- och säkerhetsområdet saknas till stora delar evidens, det vill säga vetenskapliga bevis för att en viss åtgärd ger en eftersträvd effekt. Det är därför svårt att uttala sig om sambandet mellan förebyggande säkerhetsarbete och utfall i form av färre olyckor, brott och så vidare. Det är inte heller alltid som kommunen har direkt möjlighet att påverka de olyckor och brott som sker inom kommunens geografiska område. Därför ska utfallen i Öppna jämförelser – Trygghet och säkerhet ses som en nulägesredovisning av skillnader i utfall av trygghets- och säkerhetsarbete.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen, MSB, SCB, Brå och SOS Alarm AB.

Temat i årets rapport är förebyggande av bostadsbränder.

Förebyggande av bostadsbränder - riktade åtgärder

Temat i årets rapport är förebyggande av bostadsbränder. I temat beskrivs en ny inriktning för att förebygga bostadsbränder, stöd till kommuner för att arbeta med riskutsatta grupper samt lokal och nationell riskbild.

Tabellbilagan

I tabellbilagan redovisas samtliga indikatorer för varje kommun samt temaindikatorerna. Redovisningen är uppdelad på län, på kommungrupp enligt SKR:s klassificering samt i bokstavsordning. Indikatorerna publiceras också i RKA:s¹ databas Kolada samt MSB:s statistikportal IDA och erbjuder kommunerna möjlighet att göra fördjupade analyser av statistiken, främst inom området skydd mot olyckor. På Brås webbplats finns mer statistik om anmälda brott och brottsförebyggande arbete. På nedanstående webbplatser finns detaljerade uppgifter om alla indikatorer, och det går att göra analyser och själv välja kommuner att jämföra sig med:

- › www.kolada.se
- › ida.msb.se
- › www.bra.se/statistik
- › www.bra.se/ntu

Här kan du hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer.

Not. 1.
Rådet för främjandet av kommunala analyser.

TRYGG-HANSA

HÄGERSTEN/
LILJEHOLMEN SDF

Övergripande utveckling och kommunernas utfall

Indikatorernas värden för trygghet och säkerhet varierar mellan åren. Det kan därför vara av intresse att granska indikatorerna över en längre tidsperiod. Därför presenteras utvecklingen för de senaste tio åren av utfallsindikatorerna på nationell nivå. Indikatorernas värden varierar även mellan olika kommuner. På samma sätt som tidigare år beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld och tillgreppsbrott. Det sammanvägda värdet redovisas under rubriken med samma namn.

Personskador

Varje år dör drygt 3 000 personer på grund av olyckor i Sverige. Samtidigt blir nästan 100 000 inlagda på sjukhus och drygt 500 000 patienter behandlas av läkare i den specialiserade öppenvården. Förutom detta inträffar en mängd händelser som leder till lindrigare skador som behandlas hemma eller på vårdcentral och som därmed aldrig leder till sjukhusvård.

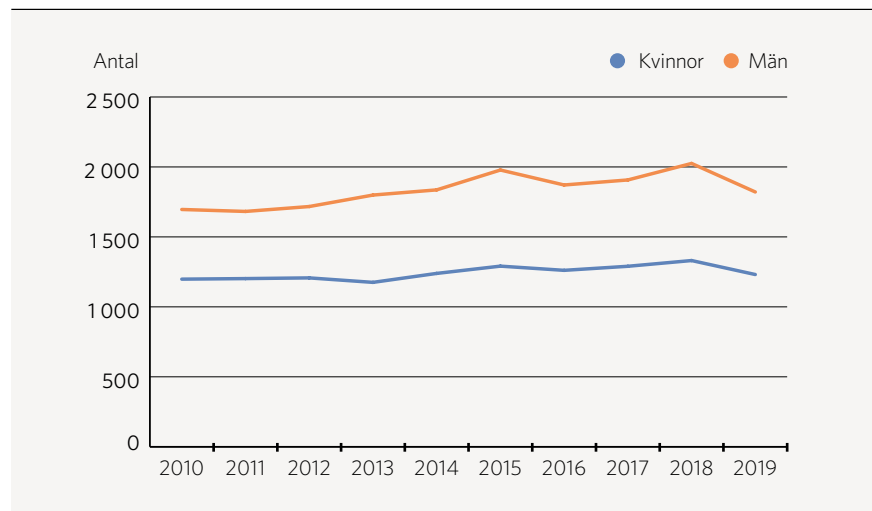
Det totala antalet döda till följd av olyckor har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren, men utvecklingen varierar mellan olika olyckstyper. Till exempel har antalet döda i fallolyckor ökat medan antalet döda i vägtrafiken har minskat. Det är fler män än kvinnor som omkommer till följd av olyckor, även äldre personer är överrepresenterade. Det är däremot fler kvinnor än män som läggs in på sjukhus efter olyckor. Den vanligaste olyckstypen är fallolyckor som står för nästan tre fjärdedelar av samtliga som vårdas på sjukhus

Det totala antalet döda till följd av olyckor har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren.

Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

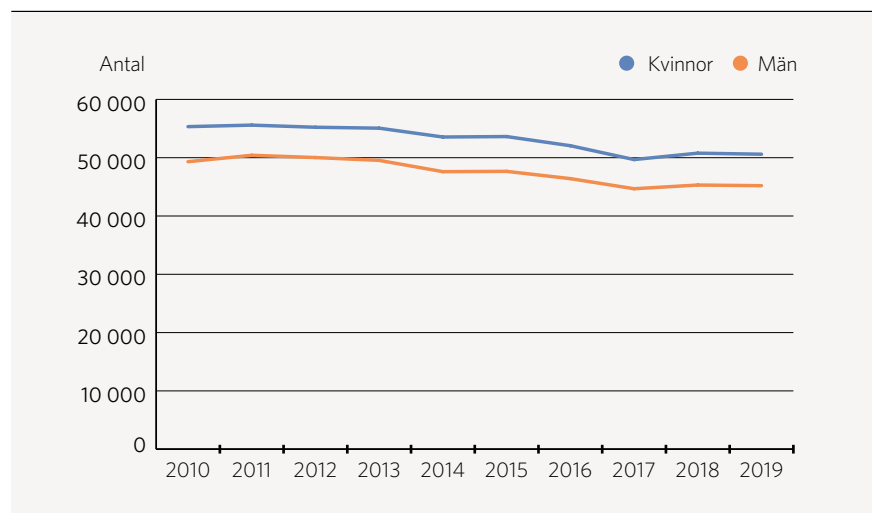
till följd av en olycka. Den näst vanligaste olyckstypen är vägtrafikolyckor. Exempel på ytterligare olyckstyper är förgiftningar, kvävningar, drunkningar och bränder. Vid analys av omkomna och sjukhusvårdade (inskrivna på sjukhus minst ett dygn) till följd av olyckor är det viktigt att veta att data från dödsorsaksregistret och från patientregistret inte innehåller uppgifter om i vilken kommun olyckan inträffade. Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun. I diagram 1 och 2 visas antal döda samt antal sjukhusvårdade till följd av olyckor på nationell nivå sedan 2010. Redovisningen är uppdelad på kvinnor och män.

DIAGRAM 1. Antal döda till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

DIAGRAM 2. Antal sjukhusvårdade till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

Kommuner med en hög andel äldre tenderar att få fler sjukhusvårdade per 1 000 invånare än kommuner med en lägre andel äldre. Detta eftersom fallolyckor i högre utsträckning drabbar äldre i kombination med att den olyckstypen står för den största delen av olyckorna. Antalet sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare varierar mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 5,7 sjukhusvårdade per 1 000 invånare medan den som har det högsta utfallet har 18,2. Medianen är 10,3. Sett över en tioårsperiod har antalet sjukhusvårdade per 1 000 invånare minskat i 175 kommuner och ökat i 17 kommuner. I tabell 1 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare. Flera av kommunerna som har lågt utfall är pendlingskommuner nära en större stad eller nära en storstad. Även två större städer och två storstäder har få personskador. Kommunerna med högst utfall är ofta landsbygdskommuner.

TABELL 1. Kommuner med lägst utfall på antalet sjukhusvårdade per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2017–2019)

Kommun	Värde
Knivsta	5,7
Uppsala	6,4
Lund	6,5
Håbo	6,6
Kävlinge	6,7
Staffanstorps	6,8
Nykvarn	6,8
Göteborg	7,1
Svedala	7,2
Härryda	7,2
Malmö	7,2
Vellinge	7,2

Utvecklade bränder i byggnad

2019 larmades räddningstjänsterna i Sveriges kommuner ut till drygt 11 000 bränder i byggnader. Ungefär två tredjedelar av insatserna avsåg bränder i boendemiljö, cirka 15 procent allmänna byggnader och resten gällde industrier och övriga byggnader med cirka 10 procent vardera.

DIAGRAM 3. Antal insatser till utvecklade bränder i byggnad

Källa: MSB.

TABELL 2. Kommuner med lägst utfall på antalet utvecklade bränder i byggnad per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2017-2019)

Kommun	Värde
Hammarö	0,16
Nacka	0,16
Vaxholm	0,17
Täby	0,19
Skurup	0,19
Sundbyberg	0,20
Lidingö	0,22
Danderyd	0,22
Ale	0,23
Härryda	0,25
Kungsbacka	0,25
Linköping	0,25
Hjo	0,25

Alla bränder i byggnader är inte lika allvarliga i den meningen att någon person skadas eller att stora ekonomiska värden går till spillo. I Öppna jämförelser har vi därför valt att endast redovisa utvecklade bränder i byggnader. Med utvecklad brand avses sådana insatser där det fortfarande brinner när räddningstjänsten anländer eller där branden spridit sig utanför startföremålet. Diagram 3 visar att det inträffar fler än 4 000 utvecklade bränder i byggnader per år i Sverige. Bland bränder i bostadsbyggnader så sker ungefär lika många insatser till utvecklade bränder i flerbostadshus som till småhus. Den kommun som har det lägsta utfallet har 0,16 utvecklade bränder per 1 000 invånare medan kommunen med det högsta utfallet har 1,44 utvecklade bränder per 1 000 invånare. Medianen är 0,53. I tabell 2 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal bränder per 1 000 invånare. Av kommunerna med lägst utfall är de flesta pendlingskommuner nära storstad. Kommunerna med högst utfall är ofta landsbygdskommuner, ej nära större stad.

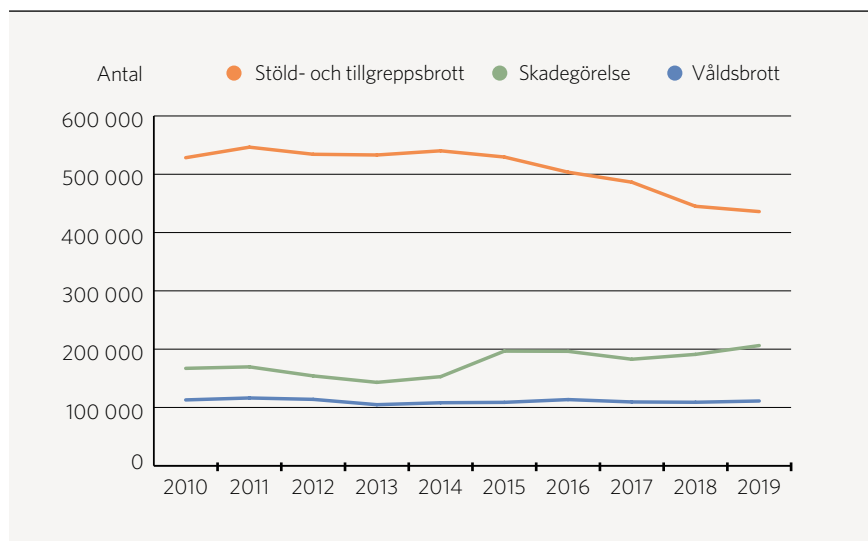
Brott

Under 2019 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket är ungefär lika många som för 2018. Under den senaste tioårsperioden har det totala antalet anmälda brott ökat med cirka 10 procent. Det är viktigt att tänka på att statistiken visar antalet anmälda brott och inte antalet faktiskt begångna brott. Hur stor andel av de faktiska brotten som anmäls varierar beroende på brottstyp. Under 2019 utgjorde stöldbrott 28 procent av samtliga anmälda brott, skadegörelsebrott stod för 13 procent och våldsbrott för 7 procent. Vilka brottskapitel/brotts typer som ingår i de olika kategorierna finns beskrivna i definitionsbilagan.

Under 2019 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket är ungefär lika många som för 2018.

DIAGRAM 4. Antal anmälda brott

Källa: Brå.

Under 2019 anmäldes drygt 111 000 våldsbrott, vilket är ungefär lika många som anmäldes 2018. Den senaste tioårsperioden har antalet anmälda våldsbrott legat på en oförändrad nivå. Anmälda brott om misshandel står för drygt tre fjärdedelar av det totala antalet anmälda våldsbrott. Antalet anmälda våldsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 2,9 våldsbrott per 1 000 invånare, medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 15,9. Medianen är 8,4. Sett över en tioårsperiod har antalet våldsbrott per 1 000 invånare minskat i 57 kommuner och ökat i 88 kommuner. I tabell 3 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare. Samtliga av kommunerna med lägst utfall är pendlingskommuner, de flesta nära storstad. Kommunerna med högst utfall kommer från olika kommungrupper, bland annat storstäder.

TABELL 3. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2017-2019)

Kommun	Värde
Hammarö	2,9
Gagnef	3,3
Vaxholm	3,4
Tjörn	3,9
Öckerö	4,0
Karlsborg	4,1
Bollebygd	4,2
Kungsbacka	4,2
Habo	4,3
Vellinge	4,3

TABELL 4. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare (treårsmedelvärde 2017–2019)

Kommun	Värde
Habo	12,1
Robertsfors	13,1
Lekeberg	13,2
Öckerö	14,0
Mörbylånga	14,2
Pajala	14,3
Krokom	14,4
Malå	14,8
Arjeplog	15,0
Ånge	15,2

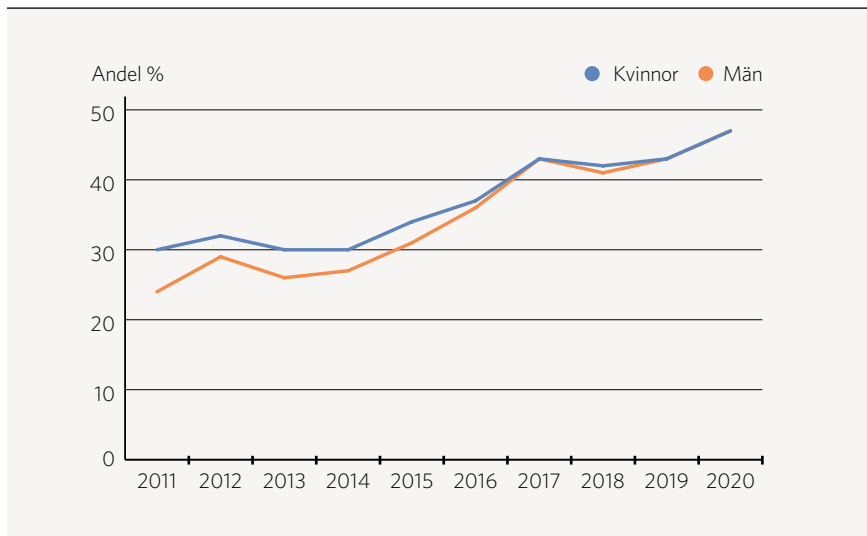
När det gäller stöld- och tillgreppsbrott anmäldes cirka 435 000 sådana under 2019, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2018. Anmälda stöldbrott har minskat kontinuerligt under den senaste tioårsperioden, med undantag för enstaka uppgångar åren 2011 och 2014. Under 2019 anmäldes 17 procent färre brott än 2010. Antalet anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 12,1 anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare, medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 68,1. Medianen är 29,1. Sett över en tioårsperiod har antalet stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare minskat i 194 kommuner och ökat i 7 kommuner. I tabell 4 redovisas kommunerna med lägst utfall, det vill säga lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare. Kommunerna med ett lågt antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare är pendlingskommuner och landsbygdskommuner. De tre storstäderna är de kommuner som har högst utfall per 1 000 invånare.

Oro och otrygghet

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför sedan 2006 den årliga Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Undersökningen behandlar frågor om utsatthet för brott, trygghetsupplevelse, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. NTU visar att det är vanligare att uttrycka oro över brottsligheten i samhället eller känna oro över att närstående ska drabbas av brott än att känna oro över att själv utsättas för brott. I diagram 5 presenteras hur andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället har förändrats under den senaste tioårsperioden. Där framgår att andelen, för både kvinnor och män, har ökat under perioden. Tidigare mätningar visade att kvinnor upplevde en större oro än män, men en sådan skillnad har inte observerats på senare tid.

DIAGRAM 5. Andel män och kvinnor som i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället

Källa: Brå.

I NTU 2020 framkommer att andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället är något lägre för boende i en storstadsregion (45 procent) jämfört med boende i andra större städer (47 procent) och de som bor i en mindre stad eller på landsbygden (49 procent).

TABELL 5. Kommuner med lägst sammanvägt värde för utfallsindikatorerna A1-A4, förra årets värde inom parentes

Placering	Kommun
1 (1)	Hammarö
2 (2)	Vaxholm
3 (5)	Knivsta
4 (3)	Öckerö
5 (13)	Gagnef
6 (7)	Vellinge
7 (10)	Habo
8 (4)	Lomma
9 (8)	Kungsbacka
10 (10)	Staffanstorps

Lägst sammanvägt värde har Hammarö, följt av Vaxholm, och Knivsta.

Sammanvägt värde

På samma sätt som i tidigare rapporter beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld- och tillgreppsbrott. Indikatorerna har tilldelats olika vikter.

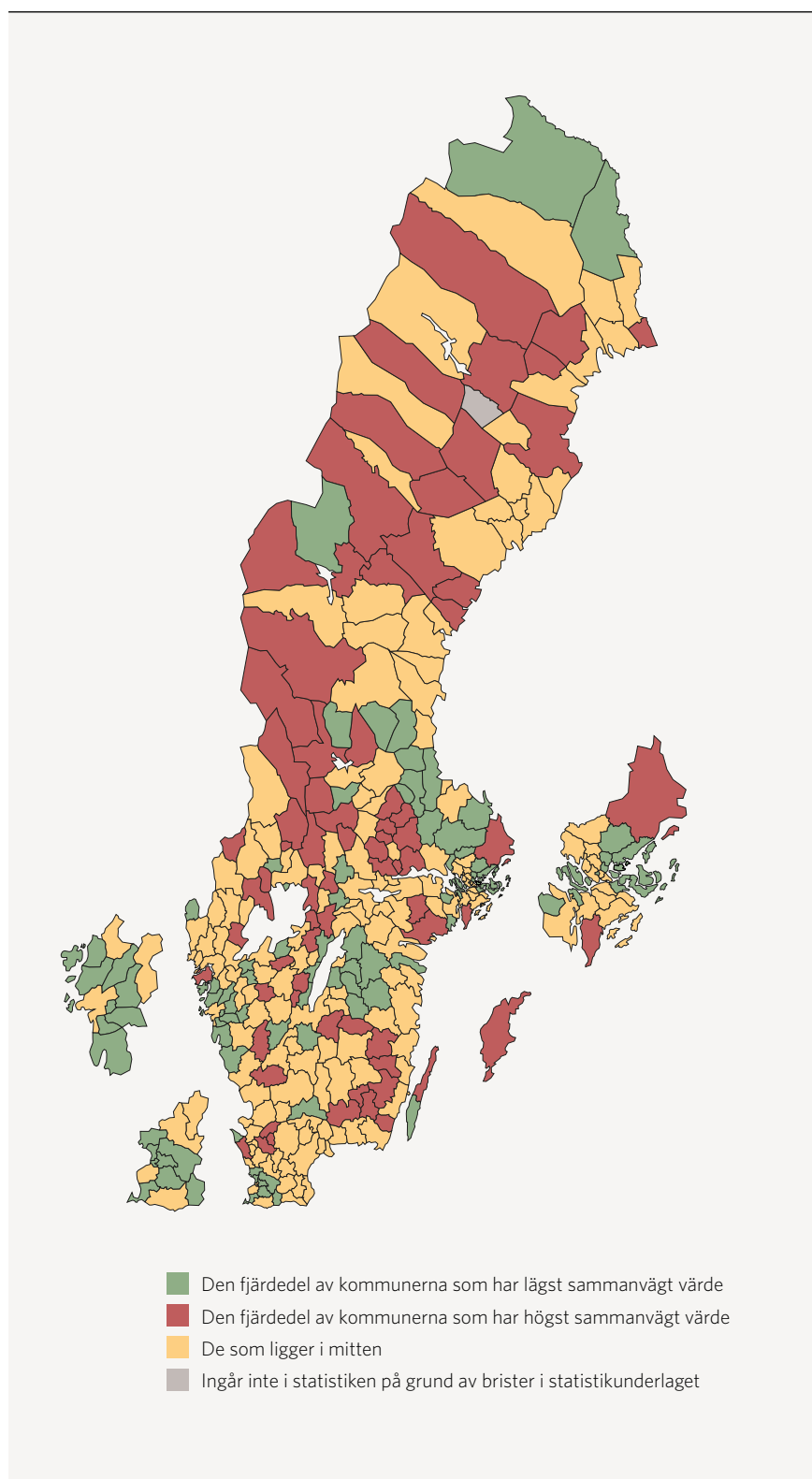
- › A1 – Personskador har vikten 40 procent
- › A2 – Utvecklade bränder i byggnad 10 procent
- › A3 – Anmälda våldsbrott 40 procent
- › A4 – Anmälda stöld- och tillgreppsbrott 10 procent

Vikterna för respektive indikator har valts utifrån vilka konsekvenser respektive utfall har, mätt i samhällsekonomiska kostnader som uppstår till följd av olyckor och brott. I definitionsbilagan finns en mer detaljerad förklaring av hur vikterna är valda. Det sammanvägda värdet gör inte anspråk på att ge en helhetsbild av hur säker en kommun är, men ett lågt värde indikerar ändå i vilka kommuner det sammantaget inträffar minst antal personskador, utvecklade bränder och brott med hänsyn tagen till folkmängden och samhällskostnaden. Tolkningen av det sammanvägda värdet ska göras med försiktighet. Anledningen till det är bland annat lokala förhållanden, olikheter i statistikinsamling och det faktum att folkmängd är ett trubbigt mått att normera efter. Resultaten kan till exempel vara missvisande för kommuner med många tillfälliga besökare. I tabell 5 presenteras de tio kommuner som har lägst sammanvägt värde i år.

Lägst sammanvägt värde har Hammarö, följt av Vaxholm och Knivsta. Hammarö har mycket låga värden när det gäller bränder och våldsbrott. Vaxholm har låga värden när det gäller bränder och våldsbrott, medan Knivsta har låga värden när det gäller sjukhusvårdade. Övriga kommuners placeringar finns i tabellbilagan.

KARTA 1. Sammanvägt värde A1-A4

Rangordningen av det sammanvägda värdet tar inte hänsyn till de lokala förhållandena.

De tio kommunerna i topp är samtliga pendlingskommuner, antingen nära storstad eller nära större stad. Storstäder, mindre städer/tätorter, och landsbygdskommuner är i mindre omfattning representerade bland de 50 första på listan. Kommunen med lägst sammanvägt värde i varje kommungrupp redovisas i tabell 6. Övriga kommuners placeringar finns i tabellbilagan.

TABELL 6. Kommuner med lägst sammanvägt värde per kommungrupp

Kommungrupp	Kommun med bäst placering (placering inom parentes)	Medianrankning i kommungruppen
A1. Storstäder	Göteborg (79)	127
A2. Pendlingskommun nära storstad	Vaxholm (2)	41
B3. Större stad	Lund (22)	151
B4. Pendlingskommun nära större stad	Hammarö (1)	120
B5. Lågpendlingskommun nära större stad	Kinda (31)	200
C6. Mindre stad/tätort	Varberg (61)	167
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Tjörn (11)	167
C8. Landsbygdskommun, ej nära större stad	Ovanåker (16)	188
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	Strömstad (58)	242

Rangordningen av det sammanvägda värdet tar inte hänsyn till de lokala förhållandena. Eftersom de kan variera mycket mellan olika kommuner beräknar vi även så kallade modellberäknade värden för indikatorerna A1–A4. De modellberäknade värdena beskriver ett förväntat antal olyckor och brott givet de lokala förhållandena i respektive kommun.

I de lokala förhållandena ingår variabler såsom åldersfördelning, inkomstförhållanden, arbetslöshet, utbildning, familjeförhållanden och byggnadsvariabler. Kommunerna klassificeras därefter utifrån om de har fler, lika många eller färre olyckor eller brott än de modellberäknade värdena med hjälp av en statistisk modell. Samtliga kommuners avvikelser givet lokala förhållanden redovisas i tabellbilagan.

Vad gäller kommunerna bland tio i topp framgår till exempel att Gagnef har fler utvecklade bränder, Lomma har fler våldsbrott och Staffanstorps har fler stöldbrott än modellberäknat, och att det därmed finns förbättringspotential i dessa kommuner. Det finns 19 kommuner som har lägre utfall än modellberäknat värde för minst tre indikatorer. De två kommuner som har lägre utfall än modellberäknat för samtliga fyra indikatorer är Karlsborg och Pajala (med platserna 12 respektive 40 när det gäller det sammanvägda värdet). Samtliga kommuners avvikelse från modellberäknat värde redovisas i tabellbilagan. En beskrivning över hur beräkningarna är utförda finns i definitionsbilagan.

Hur står sig din kommun i förhållande till de kommuner som har bäst utfall?

Öppna jämförelser kan användas för att hitta exempel på kommuner med goda utfall inom ett eller flera områden. Eftersom ingen kommun kan påstås vara bäst eller sämst på allt bör alla ha något att lära av andra eller själva ha något att lära ut till andra. Genom att bilda nätverk kan kommuner utveckla och sprida framgångsrika metoder sinsemellan. Det är viktigt att hitta lämpliga kommuner att jämföra sig med. En utgångspunkt kan vara att jämföra sig med kommuner som lyckats särskilt väl inom ett visst verksamhetsområde, oavsett hur deras struktur ser ut eller var de befinner sig geografiskt i landet. Var upplever invånarna störst trygghet? Vilka kommuner har minst antal anmälda skador och brott? Vilka kommuner har den mest effektiva verksamheten? Det handlar även om att ställa det egna utfallet mot insatserna och de lokala förhållandena. Nedan följer en sammanställning av de kommuner som har bäst utfall. I tabellen finns även möjlighet att själv fylla i den egna kommunens utfall.

Genom att bilda nätverk kan kommuner utveckla och sprida framgångsrika metoder sinsemellan.

TABELL 7. Kommuner med bästa utfall på respektive utfallsindikator

Indikator	Din kommuns värde	Kommun med bäst utfall	Bästa kommunens utfall
A1. Personskador		Knivsta	5,7 per 1 000 inv.
A2. Utvecklade bränder i byggnader		Hammarö	0,16 per 1 000 inv.
A3. Våldsbrott		Hammarö	2,9 per 1 000 inv.
A4. Stöld- och tillgreppsbrott		Habo	12,1 per 1 000 inv.
A5. Skadegörelse		Vaxholm	3,4 per 1 000 inv.
A6. Otrygghet och oro - vistas utomhus på kvällar och nätter		Jokkmokk	8,5
A6. Otrygghet och oro - hot, rån och misshandel		Jokkmokk	8,4
A6. Otrygghet och oro - inbrott i hemmet		Umeå	7,3
A7. Information och utbildning		Vansbro	191 per 1 000 inv.
A8. Samverkan - IVPA	282 kommuner		Ja
A8. Samverkan - IVPA-insatser		Eda	37,9 per 1 000 inv.
A9. Krisberedskap - Samverkan och ledning	126 kommuner		Max-värde 10
A9. Krisberedskap - Geografiskt områdesansvar	146 kommuner		Max-värde 5
A10. Risk- och sårbarhetsanalys	47 kommuner		Max-värde 16
A11. Hjälp vid nödläge - Responstid ambulans		Tranås	10,5 minuter
A11. Hjälp vid nödläge - Responstid räddningstjänst		Tranås	6,9 minuter
A12. Jämställdhet - Andel kvinnor		Dorotea	28 procent
A12. Jämställdhet - Andel män		Dorotea	72 procent
A13. Samhällets kostnader för olyckor		Sundbyberg	4 200 kronor

SLACKS

Riktade åtgärder för att förebygga bostadsbränder

De senaste åren har frågan om att förebygga bränder fått ett större fokus, både i kommuner och på den nationella nivån. Räddningstjänsten larmades till 6 500 bränder i bostäder under 2019. Bränder orsakar lidande och ekonomiska skador. Varje år omkommer cirka hundra personer vid brand och de flesta befinner sig i en bostad. Arbetet med att förebygga bränder behöver fortsätta och temat i årets rapport är förebyggande av bostadsbränder – riktade åtgärder.

I oktober 2020 beslutade riksdagen om ändringar i lagen om skydd mot olyckor som gäller från och med 1 januari 2021. Bakgrunden till förändringarna i lagen är regeringens vilja att stärka Sveriges förmåga inom området. Det sker bland annat genom en starkare statlig styrning. Inom kommunens förebyggande arbete handlar det om ett nytt nationellt mål för den förebyggande verksamheten, tydligare handlingsprogram, lagstadgad insamling av rapporter efter olyckor samt utökad föreskriftsrätt för MSB.

Öppna jämförelser kan vara ett stöd av flera för kommunernas handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst, och planering av sin verksamhet. I årets upplaga presenteras även en studie som jämför förekomst av bostadsbränder i mindre områden med olika demografiska förutsättningar inom en kommun. Genom en bättre kännedom om ett område kan det ge ett stöd till det riktade förebyggande arbetet. För stor effekt krävs sannolikt olika omfattning och typ av förebyggande verksamhet i olika områden.

I oktober 2020 tog riksdagen beslut om ändringar i Lagen om skydd mot olyckor som gäller från och med 1 januari 2021.

Nationellt mål för det förebyggande arbetet

”1 kap. 3 a § Förebyggande verksamhet som staten och kommunerna ansvarar för enligt denna lag ska planeras och organiseras så att den effektivt bidrar till att förebygga bränder och andra olyckor samt förhindra eller begränsa skador till följd av bränder och andra olyckor. Särskild vikt ska läggas vid att förhindra människors död och andra allvarliga skador.”

Lag om skydd mot olyckor, SFS 2020:882

Det är symboliskt viktigt att det nu finns ett nationellt mål för den förebyggande verksamheten i Lagen om skydd mot olyckor.

Det är symboliskt viktigt att det nu finns ett nationellt mål för den förebyggande verksamheten inskrivet i lagen om skydd mot olyckor. Det stärker arbetet i kommunerna och ger stöd för det fortsatta arbetet med att förebygga bränder och andra olyckor. Det ger även stöd för det fortsatta arbetet med inriktningen för den nationella strategin för stärkt brandskydd för enskilda som nu sträcker sig till år 2030². Det finns också en uppdaterad vägledning för ett stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer³. Inriktningarna som tas fram på nationell nivå är till för att stärka och stödja arbetet på kommunal nivå. Det nationella förebyggande målet behöver brytas ned på kommunal nivå och det kan göras i kommunens handlingsprogram för skydd mot olyckor. Handlingsprogrammen ska bli tydligare, enhetligare och mer konkreta så att det blir enklare att jämföra skyddet mellan kommunerna.

Enligt den nya regleringen ska kommunerna anta nya handlingsprogram senast den 1 januari 2022. MSB har under hösten 2020 arbetat med nya föreskrifter och de beräknas vara klara under våren 2021 tillsammans med mer stöd till kommunerna och en nationell riskbeskrivning. MSB uppdaterar löpande utkast till föreskrifterna och arbetet går att följa på MSB:s webbplats⁴.

Not.2.
Inriktning av nationell strategi för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda, MSB1687, 2021.

Not.3.
Brandsäker bostad för alla. Vägledning för ett stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer, MSB1659, 2020.

Not.4.
<https://www.msb.se/forandringar/so>.

Lokal och nationell riskbild som stöd för handlingsprogram

Regeringen vill att kommunerna lägger större fokus på att analysera de lokala riskerna samt vilken förmåga kommunerna har att möta riskerna. Resultatet ska redovisas tydligare i handlingsprogrammen. I riskanalysen behöver kommunerna även ta hänsyn till den nationella bilden.

För att kunna se risker på kommunala nivå behöver det även finnas en nationell bild. Vissa händelser sker sällan, men kan ge stora konsekvenser. Andra händelser, som bränder där personer omkommer, händer inte i varje kommun varje år, men risken finns i alla kommuner. Därför behöver kommunen titta på både den nationella bilden och på de risker som finns i kommunen.

Under arbetet med de nya föreskrifterna för handlingsprogram har MSB tagit fram en nationell riskbild som beskriver olyckor som kan leda till räddningsinsats. Flertalet av de olyckor som kan leda till kommunal räddningsinsats är relativt likartade för landets kommuner. Det nationella underlaget lyfter fram och beskriver de olyckstyper som alla kommuner behöver ta med i riskanalysarbetet.

Det är viktigt för kommunerna att följa utvecklingen av olyckor för att se trender. Riskerna påverkas av lokala förhållanden som till exempel demografi, geografi, bebyggelse, transport av farligt gods samt farliga och samhällsviktiga verksamheter. Ytterligare fördjupning kring faktorer som kan påverkas utifrån lokala förhållanden finns i MSB:s stöd angående kommunala handlingsprogram.⁵

För att kunna se risker på kommunala nivå behöver det även finnas en nationell bild.

Not.5.
<https://www.msb.se/forandringar/so>.

Nationella strategin för stärkt brandskydd i bostäder

I början av 2021 fastställs inriktningen av den nationella strategin för att förebygga bostadsbränder hos den enskilde. Inriktningen har nu tagit sikte på 2030 för att fortsätta arbetet med att minska sannolikheten för och konsekvenserna av bränder i bostäder och att minska antalet omkomna i brand som ett stöd för det fortsatta lokala arbetet.⁶

Indikatorerna till den nationella strategin, som gällde till och med 2020, har följts upp för att sätta nya mål för den förnyade inriktningen som nu gäller till 2030.⁷

De åtgärder som prioriteras i inriktningen är de som utifrån tillgänglig forskning bedöms ha störst effekt på antalet bostadsbränder och konsekvenserna av dem. Åtgärderna inriktar sig på alla tre händelsetyper som identifierats inom bostadsbrandsområdet:

- › självrapporterade bostadsbränder,
- › bostadsbränder som föranleder räddningsinsats,
- › bostadsbränder med dödlig utgång.

Inom samtliga ovanstående bostadsbränder kan det förekomma egendoms-skador i varierande omfattning. Inriktningen lyfter att det är önskvärt att även de minskar, även om särskild vikt fortsatt läggs vid personskador.

Åtgärderna som lyfts fram som särskilt prioriterade för den nationella strategin de kommande åren är indelade i fem olika åtgärdsområden:

- › Stärka särskilt riskutsatta individers brandskydd i hemmiljö.
- › Stärka den enskildes kunskaper att förebygga och agera i händelse av en brand.
- › Öka antalet fungerande brandvarnare.
- › Verka för att kunna genomföra en första insats med kort responstid.
- › Utveckla kunskap genom forskning, lärande och innovation.

Förslagen kan utgöra en vägledning för de aktörer som arbetar inom området om var fokus bör läggas för att få störst effekt och de åtgärder som presenteras bör prioriteras inom den kommunala verksamheten.

Not. 6.
Inriktning av nationell strategi för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda (MSB1687, 2021).

Not. 7.
Nationell strategi förstärkt brandskydd
Har den förändrat något? (MSB1362, 2019).

Riskutsatta personer

Personer med fysiska eller kognitiva nedsättningar dör oftare i bränder än andra. Äldre är tydligt överrepresenterade. Genom kunskap om vilka riskgrupperna är och vilka åtgärder som kan göras går det att förhindra dödsbränder.

I en kartläggning som genomfördes 2017 framkom att lite mer än hälften av kommunerna arbetar med att anpassa brandskyddet hos särskilt riskutsatta grupper. Många kommuner arbetar däremot inte med frågan systematiskt, utan snarare lite då och då, exempelvis efter en brand när frågan är aktuell. Det är viktigt att alla kommuner arbetar med frågan på ett systematiskt sätt. Därför riktas det pågående arbetet för stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta till beslutsfattare och yrkesaktiva, som antingen har ett utpekat ansvar eller som kommer i kontakt med människor vars brandskydd behöver anpassas till deras förutsättningar.

För att jobba med den långsiktiga strategin om att minska antalet allvarliga skadade och döda i bränder har MSB tillsammans med Socialstyrelsen uppdaterat den tidigare vägledningen under 2020 och tagit fram stödmaterial för att fortsätta arbetet med att stödja kommunerna – Brandsäker bostad för alla. Vägledning för ett stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer⁸.

Personal i kommuner som arbetar för och hos riskgrupperna är särskilt viktiga i arbetet, som handläggare och utförare av hemtjänst, eftersom de når många i riskgrupperna. Vägledningen ger ett lättillgängligt stödmaterial för att underlätta för handläggare samt utförare av bland annat hemtjänst att arbeta för att stärka riskutsattas brandskydd. Till exempel finns webbutbildning, informationsfilm, information riktad till beslutsfattare, förvaltningar, checklistor för handläggare och utförare. Här finns information om hur kommunen kan identifiera de personer som behöver ett förstärkt brandskydd i bostaden och vad som går att göra för att anpassa brandskyddet för dem.

Personer med fysisk eller kognitiva nedsättningar dör oftare i bränder än andra. Äldre är tydligt överrepresenterade.

Not. 8.
Brandsäker bostad för alla - Vägledning för ett stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer, MSB1659, 2020.

Bostadsbränder och DeSO-områden

I Öppna jämförelser jämförs kommuner med varandra. Det finns stora skillnader mellan olika kommuner men det finns också stora skillnader inom en och samma kommun. För att beskriva variationerna inom kommunerna har en ny studie⁹ om bostadsbränders samband med omgivande faktorer på en mindre geografisk nivå, de så kallade DeSO, genomförts.

DeSO står för demografiska statistikområden och är tänkta att ersätta tidigare kommunaldelsstatistik. De följer kommungränserna. Det finns 5 984 DeSO i Sverige definierade av SCB.¹⁰ Befolkningen i områdena ligger mellan 700 och 3 300 invånare, med ett genomsnitt på 1 700 invånare. Medianen för antalet DeSO i varje kommun är 10, men det varierar från 2 till 544.

Syftet med studien är undersöka hur bränder i bostäder varierar mellan olika områden. Det görs dels genom att jämföra antalet bostadsbränder per invånare i olika områden, dels genom att med hjälp av statistiska analyser undersöka vilka omgivningsvariabler som visar på samband med antalet bostadsbränder.

Det inträffar ungefär 6 000 bränder i bostäder per år i Sverige som räddningstjänsten gör insatser till. I studien används statistik om de bostadsbränder som rapporterades in till MSB från räddningstjänsterna under år 2015–2019. Bostadsbränderna varierar mycket mellan olika DeSO. I det DeSO med högst värde inträffade det 3,2 bostadsbränder per 1 000 invånare och år, vilket kan jämföras med det genomsnittliga värdet för Sverige som är 0,59 per 1 000 invånare och år. Det fanns 241 stycken DeSO som inte hade några bostadsbränder alls under den studerade femårsperioden. DeSO delas in i tre kategorier, kommunens centralort (72 % av alla områden), andra tätorter i kommunen (10 %) och landsbygd (18 %). Antal bostadsbränder per 1 000 invånare och år är klart högre på landsbygd (0,88) än för kommunens centralort (0,53) och andra tätorter i kommunen (0,56). Bland de femton kommunerna med störst variation inom kommunerna återfinns främst ”pendlingskommuner” och ”landsbygdskommuner”, men även ett par ”större städer”.

Bland omgivningsvariablerna, som jämförs vid bostadsbränder, finns demografiska variabler, sysselsättningsvariabler, utbildningsvariabler, inkomstvariabler, samt fastighets- och boendevariabler. De demografiska variablerna är åldersgrupper, kön, svensk/utländsk bakgrund samt familjeförhållanden. Sammantaget har 92 stycken variabler använts. En del variabler som skulle vara intressanta att studera finns dock inte med, och är svåra eller omöjliga att få fram på DeSO-nivå. Det gäller exempelvis individspecifika riskbeteenden som rök-, alkohol-, matlagningsvanor och vedeldning, men även data för skyddsfaktorer som brandvarnare, handbrandsläckare och brandkunskap.

Resultat från analyserna visar att risken för bostadsbrand är högre i områden där en större andel av befolkning har låga inkomster, låg utbildning, är arbetslösa och är ensamstående (med eller utan barn). Omvänt är risken för bostadsbrand lägre i områden där en större andel av befolkning har höga inkomster, hög utbildning och är sammanboende. Dessa resultat bekräftar till stor del tidigare studier. Det som den här studien tillför är att det även verkar finnas en skillnad mellan de olika DeSO-kategorierna.

Not. 9.
Jaldell, H. (2021). Bostadsbränder på områdesnivå, DeSO.

Not. 10.
Kartor över DeSO finns på <http://regina.scb.se/>. En djupare förklaring till vad DeSO-områden är och vilken statistik som finns hos SCB finns på <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden/>.

För landsbygd är låg utbildning och arbetslöshet mindre viktiga faktorer, medan ensamstående utan barn, samt ålder 65 år och äldre, är viktigare faktorer. För kommunens centralort och för andra tätorter i kommunen har områden med en högre andel av befolkningen med utländsk bakgrund fler bostadsbränder. I områden där fler har svensk bakgrund inträffar färre bostadsbränder. Detta samband kan inte ses för landsbygd. För områden i kommunens centralort har områden med en högre andel boende i hyresrätt högre risk för bostadsbrand och områden med en högre andel boende i småhus en lägre risk. För områden på landsbygd är det tvärtom vad gäller småhus, och där har boende i hyresrätt inte alls något samband med risk för bostadsbrand. I landsbygd är lantbruksfastigheter korrelerat med en högre risk för bostadsbrand.

Resultaten i den här analysen ska dock inte tolkas som orsakssamband (kausala), vilket betyder att det inte behöver vara just i lantbruksfastigheterna som det brinner mer, utan detta gäller för de områden där det finns fler lantbruksfastigheter.

I studien finns en ”enkel” prognosmodell framtagen där man med hjälp av omgivningsvariabler själv kan beräkna förväntat antal bostadsbränder i ett specifikt DeSO. En slutsats av studien är att de inkluderade omgivningsvariablerna förklarar ungefär hälften av variationen i antalet bostadsbränder mellan olika områden. Det betyder att det finns flera andra faktorer som är relaterade till antalet bostadsbränder i ett område.

Riktade åtgärder

Det nya nationella förebyggandemålet betonar att den förebyggande verksamheten ska vara effektiv och att särskild vikt ska läggas på att förhindra att människor dör och andra allvarliga skador. Med kunskap om olika risker och utsatta grupper, som bland annat exemplifierats ovan, kan kommunen identifiera vilka frågor som behöver prioriteras. Med kunskapen om riskgrupper och riskområden kan olika åtgärder väljas för att arbeta effektivt mot de prioriterade riskerna. Till exempel i ett område med många barn kanske det kan vara bra att arbeta genom skolan för att även nå familjerna. För att informera äldre kan socialförvaltningen och hemtjänsten vara en samarbetspartner. För att nå specifika målgrupper, till exempel äldre eller personer med utländsk härkomst kan olika föreningar vara en möjlig väg för att sprida kunskap om brandskydd. Sociala medier ger också möjlighet att nå specifika målgrupper inom utvalda områden. Utifrån kunskapen om olika bostadsområden kan hembesök riktas mot områden med högre risk för bränder. I intervjuerna med Umeåregionens brandförsvär, Räddningstjänsten Väst och Södertörns brandförsvärsförbund finns fler exempel på riktade åtgärder att inspireras av.

Utifrån kunskapen om olika bostadsområden kan hembesök riktas mot områden med högre risk för bränder.

Umeåregionens brandförsvår Inventering av radhus ersatte uteblivna hembesök

Jonas A Wikström.

Många förebyggande verksamheter vid Umeåregionens brandförsvår är satta på paus under pandemiåret 2020. Tiden som frigjorts har bland annat använts för att färdigställa ett projekt om brandskydd i radhus. Man har också tagit fram ett digitalt material för att informera elever i år 2 om brandrisker.

År 2016 inledde Umeåregionens brandförsvår en inventering av samtliga cirka 3 000 radhusfastigheter i kommunerna Umeå, Vindeln och Robertsfors. Orsaken var att brandförsvaret hade konstaterat att många av dessa fastigheter hade brister i brandavskiljningen mellan bostäderna.

Under 2020, när hembesök och mycket annan information ställts in på grund av coronapandemin, kunde projektet avslutas tidigare än planerat. Inventeringen visade att den vanligaste bristen gällde det byggnadstekniska brandskyddet mellan radhusvindarna.

Inga generella hembesök under år 2020

Skiftpersonal vid Umeåregionens brandförsvår gör normalt årligen mellan 300 och 400 generella hembesök under totalt fyra veckor. Hur veckorna fördelas över året beror på personalens övriga aktiviteter och oftast är det områden med många incidenter som får besök.

Eftersom Umeå kommun tidigare fått del av MSB:s så kallade ”hem och fritids-utbildningar”, kan de numera också söka medel för ”riktade informationsinsatser”. Bidraget administreras av Brandskyddsföreningen och gäller bland annat generella hembesök. Stödet står i direkt proportion till antalet besök men täcker, enligt brandchef Lars Tapani, inte organisationens faktiska kostnader.

På grund av pandemin genomfördes inga hembesök under 2020. Något som Jonas Andersson Wikström, enhetschef för brandförsvarets olycksförebyggande enhet, tycker är självklart:

– Vi vill inte knacka på och be om att få komma in till människor som kanske har satt sig själva i karantän. Det är även en arbetsmiljöfråga för vår egen personal.

Under hembesöken används Brandskyddsföreningens app – KUB Hembesök – som innehåller ett formulär med all information om vad som ska tas upp vid besöken. Via appen lagras såväl statistik som gjorda hembesök.

Information om brandskydd i skolornas år 2

För att nå hemmen informerar Umeåregionens brandförsvår sedan flera decennier elever i år 2 om brandskydd i samarbete med kommunernas lågstadieskolor.

– Barn i den åldern är jättebra ambassadörer för att förmedla budskapet om brandskydd i hemmet, säger Jonas Andersson Wikström och nämner vikten av att släcka stearinljus och kontrollera brandvarnaren som exempel.

Hittills har informationen till skoleleverna skett via personliga besök av brandförsvarets personal.

I spåren av corona lanseras i början av 2021 ett digitalt informationsmaterial riktat till samma ålders-

grupp. Via webben kan läraren visa en introduktionsfilm och ett bildspel och sedan koppla upp klassen mot en brandman som svarar på barnens frågor.

I slutet av år 2020 pågår en diskussion om riktade insatser även till äldre.

Gratis brandvarnare

I samarbete med ett försäkringsbolag delar Umeåregionens brandförsvaret ut brandvarnare till de hushåll som saknar sådan vid hembesöken.

– Andelen bostäder med brandvarnare är generellt hög, inte minst sedan det kommunala bostadsbolaget, Bostaden i Umeå, satte upp 15 000 brandvarnare i sina lägenheter. En investering som har haft en god förebyggande effekt och troligen räddat liv, säger Jonas Andersson Wikström.

Förutom generella hembesök erbjuder brandförsvaret alla bostadsrättsföreningar gratis information på kvällstid om förebyggande brandskydd. Trots stor efterfrågan ligger även denna verksamhet nere under år 2020 på grund av restriktioner om sammankomster.

Under år 2020 planerade brandförsvaret också att genomföra en omfattande tillsyn av flerbostadshus. Detta arbete ställdes in under våren men tog ny fart när pandemin mattades av efter sommaren. Efter de senaste månadernas nya smittspridning ligger tillsynen nere igen, men Jonas Andersson Wikström och hans kollegor hann konstatera att det förekommer en hel del problem med fastighetsägarnas underhåll och vidmakthållande av uppställningsplatser för räddningsfordon vid höga hus.

Kvalitetsdeklaration med "löfte" till medborgarna

När Umeå kommun blev certifierad enligt ISO 9001 antog Umeåregionens brand- och räddningsnämnd en egenkvalitetsdeklaration. I den formuleras uppdraget som ett "löfte" till kommunens medborgare (se ruta).

I deklARATIONEN uppmanas också medborgare och andra att lämna både synpunkter och klagomål på verksamheten, antingen direkt till personalen eller

via medborgarslussen på kommunens webbplats www.umea.se.

Umeåregionens brandförsvaret samarbetar både med kommunala verksamheter som skolor och bostadsbolag och med försäkringsbolag och privata fastighetsägare. Dessutom pågår ett samarbete mellan kommuner i Norrbotten och Västerbotten.

– Ambitionen är att vi ska samverka för att lära av varandra och utveckla våra verksamheter, säger Jonas Andersson Wikström. Medarbetarna i de samverkande kommunerna håller sig bland annat uppdaterade via digitala möten varje vecka.

Fakta Umeåregionens brandförsvaret

Umeåregionens brandförsvaret omfattar kommunerna Umeå, Vindeln och Robertsfors. Verksamheten är indelad i tre enheter: olycksförebyggande, räddning och säkerhet.

› Antal invånare: **Totalt cirka 142 000**

› Antal medarbetare: **Totalt cirka 225**

(140 brandmän i beredskap, 60 heltidsanställda brandmän samt 25 personer inom ledning, olycksförebyggande, säkerhet och administration).

› Antal brandstationer: **10**

› Antal generella hembesök per år: **300–400**

Kvalitetsdeklaration

Vi lovar

- › Ge kommunernas medborgare viktig information om brandskydd, första åtgärder vid olyckor och beredskap för kriser och extraordinära händelser.
- › Erbjuder anpassad utbildning i brandskydd och första hjälpen för att stärka den enskilde medborgarens förmåga att hantera olyckor.
- › Följa upp och kontrollera att verksamheter, företag, organisationer och enskilda tar ansvar för sitt eget brandskydd. Detta gör vi genom en effektiv tillsynsverksamhet och rådgivning.

Ur Kvalitetsdeklaration fastställd av Umeåregionens brand- och räddningsnämnd den 8 november 2018.

Räddningstjänsten Väst Trygghetsteam och riktade insatser ökar säkerheten

Guitta Atallah Haj

Fredrik Åkesson

Sedan år 2013 har Räddningstjänsten Väst haft egna Trygghetsteam med cirka 100 undersköterskor. Förutom hemtjänst på natten och åka på trygghetslarm har personalen också varit första insatsperson. Trots positiva erfarenheter återgår nu drygt hälften till socialförvaltningen i Varberg. Samtidigt pågår ett intensivt arbete för att nå nyanlända, ungdomar och missbrukare.

Räddningstjänsten Väst verkar i kommunerna Varberg och Falkenberg och intresserar sig sedan länge både för mjuka och hårda värden. Fredrik Åkesson är verksamhetschef och menar att det långvariga samarbetet med undersköterskorna är, och har varit, en viktig del av verksamhetens profil.

Varje natt arbetar totalt 14 patruller från trygghetsteamet – så kallade trygghetspatruller.

– Att vi har anställt teamets undersköterskor har ökat tryggheten både för invånare med trygghetslarm och för samhället i stort, säger han.

Trygghetsteamen stärker ett preventivt arbete

Inom räddningstjänstens område finns cirka 2 700 personer med trygghetslarm. En grupp som, enligt skadestatistiken, oftare än andra drabbas av oönskade händelser som brand, fall och våld i hemmet. Gruppen medför också ofta både fysiska och mentala utmaningar.

En anledning till att Räddningstjänsten Väst tog över trygghetsteamen var att det ökade möjligheten att stärka det preventiva arbetet. En ambition som Fredrik Åkesson menar har uppfyllts:

– Genom att utbilda trygghetsteamets personal i att uppmärksamma och identifiera risker har vi säkert förebyggt en hel del bostadsbränder. Det kan handla om att notera brännmärken på ett soffbord eller tecken på torrkokning eller annat i köket.

Personalen som monterar trygghetslarmen går också igenom en primär checklista som ringar in risker i hemmet.

– Hittar vi något som avviker så går vi vidare med det och varje gång vi byter larm kollar vi checklistan, säger Fredrik Åkesson och tillägger att de flesta kunder har brandlarm kopplat till sitt trygghetslarm.

Trygghetsteamens personal är första insatsperson

Räddningstjänsten Väst satsar på tidig respons och ett led i detta är att trygghetsteamen också är första insatsperson.

Varje patrull har en Rakelmobil med positionering och genom att alla SOS-larm utgår från vem som är närmast, kan en nattpatrull ofta snabbt ta sig till en brand eller trafikolycka.

Tryggheten i samhället ökar, enligt Fredrik Åkesson, eftersom nattpatrullerna är kopplade till räddningstjänstens central för kommunsamordning, KSC. All personal är också utbildad i att hantera mindre bränder, hjärtstartare och ge första hjälpen vid trafikolyckor.

Flera kvinnor i organisationen har vidgat perspektiven och mixen av kompetenser utvecklar verksamheten genom intressanta paralleller och utbyte av erfarenheter.

– Ett exempel är att vi fått en bättre systematik i hanteringen av avvikelser, vilket har ökat kvaliteten i verksamheten. Vi har också fått nya ”glasögon” och är mer uppmärksamma på våld i nära relationer och psykisk ohälsa.

För undersköterskorna har det nya arbetssättet gett yrket en positiv uppmärksamhet och många har ökat sin kompetens genom utbildning inom räddningstjänstens område.

Undersköterskorna i Varberg återgår till kommunen

Som konsekvens av en omorganisation i kommunen återgår ett 60-tal medarbetare i Varberg till socialförvaltningen den 1 november 2020. Exakt hur det kommer att påverka verksamheten vet Fredrik Åkesson inte ännu, men undersköterskorna ”kommer inte att utgå från våra lokaler, ha våra kläder eller vara första insatspersoner”.

Det han vet är att Räddningstjänsten Västs förebyggande arbete i hemmet fortsätter att vara en grundpelare i verksamheten.

– Vi tar som vanligt emot anrop från trygghetslarm. Personalen som installerar larmen fortsätter också att arbeta med checklistor för att identifiera risker, säger han och hoppas på fortsatt samarbete med kommunerna när det gäller checklistor.

Oavsett vem som anställer hemtjänstens personal kommer dessa också att fortsätta rapportera incidenter och socialtjänstens biståndshandläggare är fortsatt uppmärksamma på risker när de pratar med anhöriga. För att förebygga risker för personer med missbruk eller psykisk ohälsa är ambitionen att involvera även kommunernas individ- och familjeomsorg.

Förutom kunder med trygghetslarm identifieras även nyanlända, ungdomar och personer med psykisk ohälsa som riskgrupper.

Satsar på att öka jämställdhet och mångfald

År 2018 anställdes Guitta Atallah Hajj på en ny tjänst som verksamhetsutvecklare vid Räddningstjänsten Väst. Hennes uppgift är i första hand att arbeta för ökad jämställdhet och mångfald, men hon arbetar också med prevention för sårbara grupper.

Som beteendevetare med lång erfarenhet från länsstyrelsens flyktingmottagande vill hon påverka människor genom ökad kunskap och förändrade attityder.

– För mig är brandskydd ingen isolerad fråga utan något som genom att skapa tillit och förtroende kan underlätta förebyggande arbete inom andra områden.

Hennes fokus är att nå grupper som står utanför det offentliga samtalet.

– Det kan handla om nyanlända, ungdomar, missbrukare och andra grupper som enligt MSB är särskilt svåra att nå.

För att öka organisationens interna kompetens anställdes en konsult som lyfte frågorna vid möten och i workshops.

– Vi måste våga se saker på nya sätt och målet var att skapa trygghet och öka medarbetarnas förståelse för att människor är olika, vad det innebär att stå utanför och varför det är viktigt att vi finns på SFI och i skolor, säger Guitta Atallah Hajj som regelbundet besöker SFI-klasser för att prata om brandskydd.

Två nyanlända unga män från Syrien har också fått extra tjänster inom räddningstjänsten.

”När du en när du hundra”

Med ekonomiskt stöd från Arbetsförmedlingen och Arbetsmarknadsenheten vid Länsstyrelsen Halland anställdes också en projektledare med uppgift att under sex månader utbilda nio nyanlända i brandskydd och förebyggande arbete. Utbildningen var på för- eller eftermiddagar och handlade bland annat om hur man kan skydda sitt hem och hur man pratar med sina barn.

Guitta Atallah Hajjs filosofi är att om du når en person så når du hundra.

En utvärdering visar också att alla i gruppen numera har både brandvarnare och brandfilt och att ingen längre röker inomhus i bostaden.

Hösten 2020 har ledningsgruppen fått ett förslag till ny strategi när det gäller de generella hembesök som görs varje år.

- Vi måste anpassa oss, säger Guitta Atallah Hajj. För tio år sedan bodde de flesta äldre på särskilda boenden, nu bor många ensamma hemma och tillbringar större delen av dygnet i sängen
 - Vi måste också rikta våra insatser och vässa våra metoder för att nå de mest sårbara grupperna, fortsätter hon.

Extra insatser mot unga

För att nå ungdomar på gymnasietts individuella program jobbar en brandman i ett projekt där elever kommer till brandstationen för en halv dags teori och en halv dags träning tillsammans med brandmän i gymmet.

- Det krävs mycket för att få upp deras nyfikenhet men att träffa brandmän och testa grejer i våra bilar har visat sig ha en hög ”wow-effekt”.

Guitta Atallah Hajj hoppas att de unga tar till sig kunskapen och sprider den hemma och bland kompisar. Nyligen erbjöd ett lokalt gym räddningstjänsten att köpa ett mycket subventionerat halvårskort till eleverna. Något hon överväger att acceptera.

- Vi vill bidra till att skapa en förändring i deras liv, inte bara att de ska träna några timmar hos oss.

Pandemin begränsar både hembesök och utbildningar

Varje år gör Räddningstjänsten Väst normalt cirka 2 000 generella hembesök för att informera allmänhet om brandskydd. Vilka områden som får besök styrs oftast av enskilda händelser, eftersom det är lättare att få uppmärksamhet om det har hänt något.

Sedan mars 2020 genomförs inga besök på grund av restriktioner och smittrisk i samband med covid-19. Även Räddningstjänsten Västs externa brandskyddsutbildningar till företag och kommuner har – trots flera webbalternativ – minskat under pandemin.

Ungdomarnas besök på brandstationen fortsätter efter noggrant för- och efterarbete för att minska riskerna för smitta.

Under det senaste årets speciella förutsättningar har Fredrik Åkesson noterat ytterligare en fördel med att ha flera kompetenser inom organisationen.

- För att utföra arbetet med trygghetslarm så säkert som möjligt, har vi lärt oss mycket av undersköterskornas rutiner för hygien och säkerhet.

Räddningstjänsten Väst använder Brandskyddsföreningens app för att registrera bostadsbränder och hembesök för vidare rapportering till MSB.

Säkerhetssamordnare jobbar förebyggande genom samverkan

Räddningstjänsten Väst har två egna säkerhetssamordnare som samarbetar med kommunerna för att hålla koll på vad som händer, från småsaker som utbrunna papperskorgar till anlagda bränder i skolor och andra kommunala byggnader.

- Deras arbete ger oss en ökad helhetsbild och de har en preventiv funktion bara genom att vara aktiva och synas i samhället.

Räddningstjänsten Väst samverkar också med kommunerna när det gäller fjärrtillsyn, digitalisering och fler gränssnitt mot e-hälsa.

Fakta Räddningstjänsten Väst

Räddningstjänsten Väst är ett kommunalförbund i Varbergs och Falkenbergs kommuner sedan 1 januari 2013.

Verksamheten finns, förutom i städerna Varberg och Falkenberg, också i Kungsäter, Skällinge, Väröbacka, Veddige, Tvååker, Vessigebro, Fegen och Ullared.

- › Antal invånare: **Drygt 108 000**
- › Antal medarbetare: **Totalt 450 medarbetare** (inklusive deltider), varav cirka 100 undersköterskor i trygghetsteam (till och med oktober 2020).
- › Antal generella hembesök per år: **Cirka 2 000**
- › Antal kunder med trygghetslarm: **Cirka 2 700**

Södertörns brandförsvarsförbund
**Samarbete och kunskap
förebygger bostadsbränder**

Henrik Lindström.

Brandkunskap för elever i förskola och grundskola. Samarbete med kommunernas hemtjänst, bostadsbolag och hyresgästföreningar. Öppet hus, hembesök och Friday Nights på ungdomsgårdar. Södertörns brandförsvarsförbund arbetar intensivt för att nå så många som möjligt i sitt förebyggande arbete. Mycket information och utbildning sker via sociala medier och webb.

Henrik Lindström är produktionsledare med ansvar för utryckande, heltidsanställd, personal på förbundets åtta distrikt. För att lära kommuner och invånare så mycket som möjligt om brandskydd ser han gärna att medarbetarna deltar i så många sammanhang som möjligt.

– Vi lär barnen i skolan att det kan vara farligt att hetta upp olja på spisen och leka med tändstickor. Via webben erbjuder vi privatpersoner utbildning i brandskydd och för ett tag sedan tog vi fram en fördjupad utbildning för hemtjänstpersonal och handläggare inom socialtjänsten, säger han och nämner ett samarbete med Nacka kommun som ett lyckat exempel.

Nära samarbete med tio medlemskommuner

För att förebygga bostadsbränder samarbetar Södertörns brandförsvarsförbund nära de tio medlemskommunernas säkerhetsavdelningar och -enheter, bostadsbolag, hyresgästföreningar, religiösa samfund, idrottsföreningar, hembygdsföreningar och andra lokala organisationer.

Ett exempel är informationsträffar på olika språk. Ett annat att brandmännen undervisar vid kommunernas SFI-utbildning (svenska för invandrare).

– Ofta blir de deltagarnas första kontakt med samhället, konstaterar Henrik Lindström.

Inspirerade av bland annat arbetet med att förebygga bostadsbränder i Storbritannien och på några räddningstjänster i Sverige, gör Södertörns brandförsvarsförbund varje år cirka 3 000 riktade hembesök.

Brandstatistik styr bostadsbesöken

Eftersom forskning visar att hembesök ger störst effekt i områden där det brinner mycket, väljs bostadsområden utifrån insatsstatistikens uppgifter om flest bränder.

Vi knackar på, informerar om hur man ska agera vid brand i bostaden, visar hur man testar en brandvarnare och byter batteri. Om det saknas brandvarnare sätter vi upp en sådan på bostadsbolagets bekostnad. För att nå så många som möjligt samarbetar vi med både hyresgästföreningar, hemtjänst och socialtjänst.

Hembesöken delfinansieras av MSB:s riktade informationsinsatser som ersatt de tidigare ”Hem och fritids-utbildningarna”.

Målet är att så många som möjligt i de utvalda områdena, direkt eller indirekt, ska ta del av informationen.

Enligt Henrik Lindström är det en framgångsfaktor i det förebyggande arbetet att medborgarna får möta brandmän med praktisk erfarenhet från släckningsarbete.

– Personalen har alltid uniform vid besöken och åker ut i en släckbil så ofta de kan.

Brandmännen är välkomna vid hembesök

De flesta är nyfikna och intresserade av vad vi har att berätta och mitt intryck är att våra medarbetare känner sig både trygga och välkomna.

Att anpassa insatserna efter lokala förutsättningar är en övergripande princip för brandförsvarsförbundet. I Ekerö kommun, där de flesta bor i villor, behövs andra insatser än i kommuner där många istället bor i flerfamiljshus.

– När det gäller hembesök är grundkonceptet att vi kommer på eftermiddagar, lördagar och söndagar. I områden där vi vet att många ägnar sig åt andra aktiviteter, som till exempel kyrkobesök, väljer vi självklart andra tider.

Lyckade kampanjer på sociala medier

Som komplement till brandmännens informationsinsatser har Södertörns brandförsvarsförbund en kommunikationsenhet som arbetar förebyggande genom att informera i förbundets olika kanaler.

– De är mycket effektiva via sociala medier och webbplatsen förbättras ständigt för att bli så lättillgänglig som möjligt för alla, säger Henrik Lindström.

I mitten av oktober 2020 gillas förbundets Facebook-sida av närmare 15 000 personer och på Instagram har kontot sodertorns_brandforvar drygt 6 000 följare. Många inlägg är försedda med hashtaggen #livetpåstationen.

– På sociala medier försöker vi hitta positiva ingångar för att inte skrämja bort folk, fortsätter Henrik Lindström och nämner en lyckad kampanj under eldningsförbudet sommaren 2018.

– Vi lät en femårig dotter till en av våra medarbetare agera junior brandchef och berätta om förbudet och vad som kunde hända om man inte följde det. Den kampanjen hade genomslag långt utanför vårt verksamhetsområde.

När Mannequin Challenge¹⁰ trendade på sociala medier spelade brandförsvarsförbundet in en egen film där brandmän under 48 sekunder spred viktiga brandbudskap. Filmen fick stort genomslag med cirka 84 000 visningar och cirka 750 delningar av filmen.

I anslutning till Brandvarnarens dag den 1 december tipsar man varje år om den nationella sms-tjänsten för att få gratis påminnelse om att testa sin brandvarnare.

Friday Nights med fotboll och TV-spel

För att öka kontakten med invånarna i medlemskommunerna arbetar förbundets medarbetare också med flera sociala projekt. Ett sådant är Friday Nights då brandmän besöker ungdomsgårdar för att spela inomhusfotboll, basket eller TV-spel. Målet är att bryta negativa trender och försvåra rekryteringen till kriminella gäng.

Under 2020 års pandemi upplever många räddningstjänster, enligt Henrik Lindström, att bostadsbränderna har ökat när folk är hemma mer. Den trenden ser han inte inom sitt eget område men sedan våren 2020 har Södertörns brandförsvarsförbund ställt in både de generella hembesöken och Öppet hus på brandstationerna.

Man avstår också från de flesta fysiska träffar som till exempel att bjuda in hyresgästföreningar eller olika kommunala enheter till utbildning på brandstationen.

– Vi kan helt enkelt inte garantera distans om 25–30 personer ska träna brandskydd tillsammans.

Brandförsvarsförbundet dokumenterar sina insatser och iakttagelser i verksamhetssystemet Daedalus, varifrån MSB hämtar underlag för sin statistik.

– Varje bostadsbesök blir en pinne i statistiken och vi rapporterar aldrig vem vi har besökt. Om vi hittar uppenbara risker kan vi däremot tipsa bostadsbolaget om att lägga extra fokus på brandskydd och information i en viss fastighet.

Fakta Södertörns brandförsvarsförbund

Södertörns brandförsvarsförbund omfattar kommunerna Botkyrka, Ekerö, Haninge, Huddinge, Nacka, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Södertälje och Tyresö.

Förbundet har 21 brandstationer fördelat på 9 heltid, 3 deltid och 9 brandvårn.

- Antal medarbetare: **Cirka 500**
- Antal invånare: **Cirka 630 000**
- Antal riktade hembesök per år: **Cirka 3 000**

Not.10.

Mannequin Challenge är en viral internetvideo-trend som blev populär i november 2016, där människor förblir frusna i handling som skylddockor medan en rörlig kamera filmar dem.

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2020

FÖREBYGGANDE AV BOSTADSBRÄNDER – RIKTADE ÅTGÄRDER

Denna rapport är den trettonde i ordningen där Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerar indikatorer inom området trygghet och säkerhet. I rapporten presenteras den allmänna utvecklingen samt värden för indikatorerna på kommunnivå.

Med Öppna jämförelser hoppas SKR kunna bidra till att utveckla området trygghet och säkerhet. Indikatorer finns bland annat för:

- › Brott- och olycksutvecklingen
- › Tillgänglighet till hjälp vid nödläge
- › Krisberedskap

2020 års rapport har som tema förebyggande av bostadsbränder – riktade åtgärder.

ISBN 978-91-7585-915-6

Beställ eller ladda ner på webbutik.skr.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skr.se